

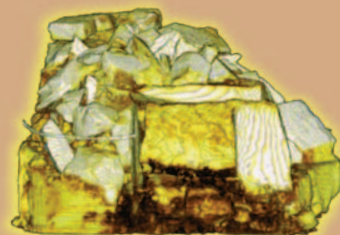

KAMENNÉ PECE ČASNĚ SLOVANSKÝCH DOMŮ

Kamenné pece z Roztok u Prahy

Pece byly standardní výbavou zahraoubených domů prvních Slovanů na našem území (6.–7. století). Stavěny byly z místní horniny – drobů a jejich váha přesahovala několik set kg. Jádrem bylo sestaveno z velkých kamenů okolo obdélníkového topeniště (objekt vpravo), vstup kryl vodorovný překlad a těleso bylo jednoduše zaklenuto. Před pecí stávala dřevěná konstrukce na sušení oděvů a do podlahy byla zapuštěna nádoba na vodu či potraviny. V interiéru nacházíme též žernovy na mletí obilí. Pece sloužily k otopu a příležitostně jako kamna saunová. Nález miniaturní pece pod podlahou domu dokládá jejich úlohu v rituálech spojených s domácími kulty. Tento nález umožnil studovat vnitřní konstrukci pece pomocí počítačového tomografu. Objekt vpravo ukazuje vnitřní konstrukci pece, uprostřed stojí pec v podobě, jak byla zachycena výzkumem a vlevo je rekonstrukce původního vzhledu.

Rekonstrukce a transport pecí

Pec uprostřed nebyla při archeologickém výzkumu rozebrána, ale ze stran odkryta, zafixována do železného rámu a podhrabána. Následně byla v dřevěné bedně jeřábem transportována do této expozice. Po odstranění obalu, očištění a konzervaci si ji můžeme prohlédnout v podobě, jak byla při průzkumu nalezena. Pec v pravé části přístřešku byla v průběhu výzkumu odstraněna klenba i její výplň, takže zbylo jádro po obvodu topeniště. Po dokumentaci byly kameny rozebrány a podle plánu a fotografií opět složeny do původní podoby. Jádro pece představuje základní technologický krok při jejich výstavbě. V levé části je rekonstruována pec z původního materiálu, kterou postavili tři lidé cca za 1 hodinu. Nejproblematictější úkonem je zaklenutí kopule, kdy dva lidé po stranách drželi kameny nabíhající na klenbu a jeden vsazoval centrální klenák.

Kdo byli obyvatelé sídliště v Roztokách

V závěru období stěhování národů (1. polovina 6. století či o něco později) přicházejí na naše území ve více vlnách kmeny považované za první Slované. Oproti starším představám historiků a archeologů šlo zřejmě o plánovanou vojenskou akci, avšak další vlny osídlení mohly mít i jinou podobu. Toto nejstarší období nazýváme kulturou pražského typu, podle nálezů z okolí Prahy, kterou definoval archeolog Ivan Borkovský. Charakteristickým artefaktem tohoto období je štíhlý nezdobený vázovitý hrnec.

Jak vypadaly časně slovanské vesnice

Většina vesnic v úrodných částech středních a severozápadních Čech byla tvořena několika domy v půlkruhu či shluku a počet obyvatel nepřesahoval 30 až 40 v jedné vsi. Výjimku představují Roztoky u Prahy, kde bylo archeologickými výzkumy v 80. letech 20. století a dále v letech 2006–2008 (přeložka silnice) odkryto nejrozsáhlejší sídliště ve střední Evropě, srovnatelné pouze s některými lokalitami na Ukrajině. Počet obyvatel několika generací lze odhadovat na stovky a postupně zde vzniklo přes 600 domů.

Časné slovanské domy

Obyvatelé časné slovanských osad bydleli v zahloubených příbytcích (tzv. zemnicích či polozemnicích) čtvercového půdorysu. Domy byly z dnešního hlediska malé, nejčastěji dosahovaly velikosti 9–12 m². Nad zahloubenou částí byla postavena sedlová či valbová střecha sochové konstrukce s hřebenovou vaznicí. Vertikální sloupy (sochy) nesoucí krov byly zahloubeny do sloupových jam situovaných uprostřed protilehlých stěn, nejčastěji jižní a severní. Zatímco jámu jižního sloupu nalézáme běžně v podlaží zahloubených domů, severní nikoliv – tento sloup proto mohl stát mimo zahloubenou část domu. Na této straně domu tak mohla vzniknout vyvýšená lavice na úrovni původního terénu sloužící k odpočinku či skladování. Podlahu domu tvořila udusaná hlína. Střecha nejspíše dosedala až na zem a stěny, tvořené konstrukcí z prutů omazaných hlínou, nebyly nosné. Střešní krytinu tvořily rákosové či slámové došky, vyloučit nelze ani hlínu a drny. Hlavním prvkem interiéru byla mohutná kamenná pec umístěná nejčastěji v severozápadním rohu. Další výbavu interiéru dokládají četné kulové jamky v podlaží, jde zřejmě o pozůstatky lože, lavice, police, bidel, případně tkalcovského stavu apod. Jednoduchý dům obývala pravděpodobně jedna rodina s tím, že většina pracovních činností probíhala mimo vlastní objekt. Domy sloužily především ke spánku a jako ochrana před nepřízní počasí. Vedle prostoru pro práci a odpočinek bylo v domě jisté i kultovní místo, tzv. svatý kout. Kromě domů jsou na sídlišťích nacházeny také obilnice (jámy na uskladnění obilí) a výjimečně i objekty výrobní funkce, např. chlebové pece.

Poslední příbytky mrtvých

Slované v 6. a 7. století pohřbívali své mrtvé žehem na hranici a popel ukládali do urny v mělké jamce překryté menší mohylou. Pohřebiště v Roztokách nalezeno nebylo, ale jeho pozůstatky mohly lehce zaniknout pozdější zemědělskou činností (orba).

Úloha a zánik sídliště v Roztokách

Sídliště v Roztokách bylo obydleno od poloviny 6. století přibližně 120 až 150 let. Situováno bylo na břehu Vltavy pod příkrými svahy Roztockého háje s omezenou možností zemědělských aktivit v okolí. Význam sídliště spočíval v umístění u předpokládané křižovatky dálkových cest a brodu. V průběhu 7. století bylo poklidně opuštěno (absence stop požáru a násilných destrukcí). Obyvatelé se zřejmě přesunuli na protější břeh Vltavy, kde v průběhu 8. století vzniká na ostrožně v poloze Zámka jedno z nejstarších raně středověkých hradišť.

EXPOZICE KAMENNÉ PECE ČASNĚ SLOVANSKÝCH DOMŮ vznikla jako dílčí část Malého muzea archeologie v areálu Státního ústavu radiční ochrany v Praze 4-Nuslích, Bartoškova 28.

Poděkování patří Státnímu ústavu radiční ochrany, Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost a především kancléři úřadu Ing. Karlu Kloudovi, CSc., MBA, z jehož podnětu expozice vznikla.

Autoři textů: Vojtěch Kašpar, Martin Kuna
Autoři obrázků a fotografií: Martin Kuna, Petr Meduna, Ivana Pleinerová, Isabela Skokanová

Návrh a realizace: Vojtěch Kašpar, Martin Kuna, Jan Mjartan, Isabela Skokanová, ARCHAIA Praha o. p. s., ARCHAIA o. s.

